

Bakonyi István

Virág Benedek és Ányos Pál

Ha nem is mondhatjuk, hogy Székesfehérvár az ország irodalmi életének legfontosabb központja, azt azért vallhatjuk, hogy minden irodalomtörténeti korban adott a magyarságnak neves írókat és költőket. Így volt ez a felvilágosodásnak nevezett korszak vezető stílusában, a klasszicizmusban és a vele egy időben kifejlődő szentimentalizmusban is. A székesfehérvári gimnáziumban akkoriban tanított néhány szerzetes tanár, és közülük Virág Benedek és Ányos Pál jeleskedett elsősorban, már ami az irodalmat illeti. Olyan szellemiséget teremtettek meg, amelynek hatása nem sokkal később az itt tanuló ifjú Vörösmarty Mihály pályáját és szellemiségét is befolyásolta.

Virág Benedek 1754 és 1830, Ányos Pál pedig 1756 és 1784 között élt. A pálos szerzetes Virág 1781-es felszentelését követően tanított az itteni gimnáziumban, az ugyancsak pálos Ányost 1782-ben helyezték ide tanítani. A két személy két külön egyéniség volt, és ez vonatkozik lírai alkotásaikra is. Korábban, még a márianosztrai rendházban kerültek kapcsolatba egymással, aztán Fehérváron találkoztak újra. Ányos már itt sokat betegeskedett, és nem sokkal később, 28 éves korában Veszprémben halt meg.

Kettejük közül Virág Benedek az ismertebb költő, és Kosztolányi Dezső verse, az *Ének Virág Benedekről* is őrzi az emlékét. A klasszicista líra élvonalához sorolhatjuk életművét, nem véletlenül nevezték a „magyar Horác”-nak, jelezvén, hogy ebben az időben az számított igazi mesternek, aki járatos volt az ókori irodalomban. Feladatának tartotta, hogy az antik költészet terjedjen hazánkban is. Az irodalomtörténet szerint Berzsenyi Dániel előtt ő a magyar ódaköltészet kiemelkedő alakja. Így hát az sem véletlen, hogy érzelem- és gondolatvilágának része a hazafiasság, miként ezt láthatjuk *A székesfehérvári nemességhez, mikor a magyar korona őrzésére menne 1790. ápr. 14.* című művében is. A befejező sorok így hangoznak: „...S kérjük ismét őket, hogy hazánk kincsére / Vigyázzanak, s ebben a nemzet ügyére. / Szent foglalatosság a haza dolgában / Lenni, s fáradozni boldogításában. / Oh, jó hazafiak, bizonyos helyetek / Az égben, hol fel van jegyezve nevetek. / Ottan – általkelvén e tenger habjain – / Meg fogtok nyugodni dicsőség karjain.” Már jelzett 1915-ös versében Kosztolányi a „szent Öreget” idézi meg, aki „lúdtollal körmölt magyar éneket”, s aki „Ráncos kezű és prédikáló bölcs volt...” A huszadik századi költőutód szinte teljes azonosulással énekel nagy elődjéről, ezzel is jelezvén a magyar irodalom és költészet folytonosságát.

Virág Benedek tanár, költő, műfordító, történétíró. Donát János festménye, 1815

Ám szól egy fontos mű a két kortárs költő kapcsolatáról is: Virág Benedek költeménye, az *Ányos Pálnak emlékezete*, 1798. A fiatalabb és nagyon korán elhunyt poétát így idézi meg:

Hát téged látlak? lelkemnek más fele, téged
Hazádnak áldott gyermeke!
Üdvöz légy, te magyar Helikonnak dísze, dicsőült
Árnyék, barátság angyala!
[...]

Szépséges baráti sorok ezek, kiemelvén a másik költő nagyágát és értékeit. Ahogy Lauschmann Gyula írta 1905-ös, *Virág Benedek és Ányos Pál viszonya Székesfehérvárhoz* című művében: „...A lélek tiszta érzésének, felmagasztosult vonzódásának megnyilatkozása gyanánt tekinthetjük Virág Benedek egyik legszebb versét, melyet költő- és szerzetestársának, egyúttal mesterének ... emlékére írt...”

S bár hatottak egymásra, Ányos Pál költészete mégis különbözik Virág Benedek poézisétől. Nála sokkal inkább a szentimentalizmus jegyeit fedezhetjük föl, és ebben a tekintetben a közeli romantika egyik előfutárának tekinthető. Újszerű érzékenységet mutató versei új hangot

jelentettek ezen a rövid pályán. Életében már elismert költő volt, annak ellenére, hogy elszórtan jelentek meg művei. Ahogy a már idézett Lauschmann Gyula írja: „...A papi működés irodalmán kívül a vallásos költészet terén is gyönyörű, lélekből jövő és lélekhez szóló műveket alkotott falaink között...” Ha csak néhány versének címét idézzük, már akkor is érzékelhetjük ama bizonyos újszerű érzékenységének jeleit: *Ajtatos ének, Egy boldogtalannak panaszai a halavány holdnál.*

Ányos Pál: Egy boldogtalannak panaszai a halavány holdnál

Szomorú csillagzat! mely bús sugárokkal
Játszol a csendesen csergő patakokkal!
Csak te vagy még ébren boldogtalanokkal,
Kiknek szive vérzik s küszködik bajokkal.

Hallod, hogy sohajtnak estvél homályában,
Midőn a természet szunyadoz álmában. –
Nincs álom ezeknek gyászos kunyhójában!
Eltűnt, eltávozott boldogabb házában!

Ott egy temetőnek látom keresztjeit,
Bágyodt szél mozgatja ciprus leveleit.
Ó! az árnyékozza soknak tetemeit,
Kik velem érezték az élet terheit!

Egy fehér árnyékot szemlélek sírjából,
Suhogva felkelni, halottas honából –
Vajon nem lesz-é ez azoknak számából,
Kik, mint én, könnyeztek szivek fájdalmából?

Ó bár felém jönne! nem félnék képétől;
Többet reménlenék borzasztó lelkétől,
Mint élő halandók szemfényvesztésétől,
Kiknek számkivetve vagyok kegyelmétől!

Jajj de ismét eltűnt... ez is fut engemet!...
Talám észrevette hullani könnyemet!
Ó hát nincs már senki, aki nyögésemet
Hallaná, s enyhíteni akarná ügyömet?

Üss, te boldog óra, amely inségemből,
Ki fogsz szólítani ily sok gyötrelmemből,
Szakaszd ki e sebes szívet kebelemből,
S csinálj port agyagból készített testemből!

Talám majd valaki jön sírom szélére,
S akasztván egy darab fátyolt keresztjére,
Reá emlékezik barátja szívére,
Egy könnyet gördítvén hideg tetemére!

Nyilvánvaló, hogy az önéletrajzi elemek, a nehéz sors, a betegség is ott van verseinek háttérében, hiszen a boldogtalanság és a magányosság élményvilága igencsak meghatározó az ő esetében. Az istenhít ugyanakkor fontos támaszt jelentett neki, és mindez látszik verssoraiban is. Pl. így:

„...Áldassál egy Istenség, / Ki három vagy személyedben, / Tied minden dicsőség / E roppant teremtésedben. / Tisztelvén szenteidet, / Nyerjük el kegyelmidet.” (*Ájtatos ének*)

Nagy újdonság az is, hogy nála jelenik meg először a magyar lírában a mai értelemben vett látomásos hang, arról nem is szólva, hogy ihletett költészete okán Csokonai Vitéz Mihály elődjét láthatjuk benne. A már jelzett „panaszos” versének nyitóképe mindenképpen ilyen irányokat mutat, hogy aztán a végkifejlet így szóljon: „...Talán majd valaki jön sírom szélére, / Szakasztván egy darab fátyolt keresztjére, / Reáemlékezik barátja szívére, / Egy könyvet gördítvén hideg tetemére.”

S miként már szó esett róla, ez a barát Virág Benedek személyében valóban megjelent.

Emléktábla Székesfehérvárott a Fő utca 6 homlokzatán. Az épületet 1813-ban a ciszter rend kapta meg, ma itt van a Szent István Király Múzeum központja.

Ajánló bibliográfia:

Fejér megyei irodalmi emléksfal. Szerkesztette: L. Simon László. Velence-tavi Kistérségért Alapítvány, 2014.

Lausmann Gyula: *Virág Benedek és Anyos Pál viszonya Székesfehérvárhoz.* Székesfehérvár, 1905.